



EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

*Autentiškas vertimas
Vyriausybės kanceliarijos
Administravimo departamentas
2021 04 21*

ANTRASIS SKYRIUS

BYLA LEONIENĖ PRIEŠ LIETUVĄ

(Peticija Nr. 61264/17)

SPRENDIMAS

STRASBŪRAS

2020 m. lapkričio 10 d.

GALUTINIS

2020-11-10

Šis sprendimas tapo galutinis pagal Konvencijos 44 straipsnio 2 dalį. Jame gali būti daromi redakcinio pobūdžio pataisymai.

SPRENDIMAS LEONIENĖ PRIEŠ LIETUVĄ

Byloje Leonienė prieš Lietuvą

Europos Žmogaus Teisių Teismas (Antrasis skyrius), posėdžiaujant komitetui, sudarytam iš:

pirmininko Aleš Pejchal,
teisėjų Egidijaus Kūrio,
Carlo Ranzoni

ir *skyriaus kanclerio pavaduotojo* Hasan Bakırcı,
atsižvelgdamas į:

peticiją (Nr. 61264/17) prieš Lietuvos Respubliką pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 34 straipsnį, kurią Teismui 2017 m. rugpjūčio 17 d. pateikė Lietuvos pilietė Regina Leonienė (toliau – pareiškėja);

sprendimą pranešti apie peticiją Lietuvos Respublikos Vyriausybei (toliau – Vyriausybė);

šalių rašytines pastabas,

po svarstymo uždarame posėdyje 2020 m. spalio 13 d.

skelbia tą dieną priimtą sprendimą:

IŽANGA

1. Byla yra susijusi su pareiškėjai paskirtu suėmimu dėl pasikartojančio nedalyvavimo teismo posėdžiuose baudžiamojoje byloje.

FAKTAI

2. Pareiškėja gimė 1948 m., gyvena Šiauliuose. Jai atstovavo advokatė M. Gušauskienė, praktikuojanti Vilniuje.

3. Vyriausybei atstovavo jos atstovė L. Urbaitė.

I. PAREIŠKĖJAI IŠKELTA BAUDŽIAMOJI BYLA

4. 2013 m. lapkritį valdžios institucijos pranešė pareiškėjai, kad ji įtariama sukčiavimu, piktnaudžiavimu tarnyba ir lėšų panaudojimu ne pagal paskirtį. Teigta, kad 2009–2010 m. ji panaudojo Europos Sąjungos fondų finansinę paramą ne pagal numatytą paskirtį ir taip pasisavino didelės vertės turtą. 2014 m. balandį jai ir dar trims asmenims buvo surašytas kaltinamasis aktas, byla perduota nagrinėti Kretingos rajono apylinkės teismui. 2014 m. birželį teismas pripažino bylą „greičiau nagrinėtina“.

5. Nenustatytą ikiteisminio tyrimo dieną pareiškėjai buvo paskirtas pasižadėjimas neišvykti iš šalies (žr. šio sprendimo 45 punktą toliau). Jai paaiškinta, kad prireikus ateityje ši priemonė gali būti sugriežtinta.

6. Nuo 2014 m. liepos iki 2016 m. spalio buvo suplanuoti šešiasdešimt keturi teismo posėdžiai. Keturiasdešimt septyni iš jų buvo atidėti dėl su pareiškėja nesusijusių priežasčių: dėl kitų kaltinamųjų, jų advokatų ar teisėjo

ligų; kitų kaltinamųjų neatvykimo; advokatų atostogų ar dalyvavimo kitose bylose. 2016 m. rugsėji ir spalį dviem kaltinamiesiems buvo skirtos baudos už neatvykimą į posėdžius be pateisinamos priežasties (žr. šio sprendimo 42 punktą toliau).

II. PAREIŠKĖJOS DALYVAVIMAS TEISMO POSĖDŽIUOSE NUO 2014 M. LIEPOS IKI 2016 M. SPALIO

7. Nuo 2014 m. liepos iki 2016 m. spalio atidėti septyni teismo posėdžiai, vienas – užbaigtas anksčiau dėl nuo pareiškėjos priklausančių priežasčių (žr. šio sprendimo 8–15 punktus toliau).

8. Nuo 2015 m. kovo iki gegužės atidėti trys posėdžiai, nes pareiškėja sirgo. Jos advokatė pateikė teismui gydytojo pažymą. Prokuroro prašymu teismas įpareigojo teismo medicinos ekspertą įvertinti, ar pareiškėjos sveikatos būklė leidžia jai dalyvauti posėdžiuose. Ekspertas išnagrinėjo pareiškėjos medicininę bylą ir 2015 m. gegužės 28 d. pateikė išvadą. Joje nurodyta, kad pareiškėja yra vyresnio amžiaus ir serga keletu lėtinių ligų, įskaitant 2 tipo cukrinį diabetą, plaučių hipertenziją, kvėpavimo nepakankamumą ir osteochondrozę. Ji gydoma ambulatoriškai ir geria receptinius vaistus. Eksperto išvadoje toliau nurodyta:

„Nuo 2015 m. kovo iki gegužės [pareiškėja] sirgo plaučių uždegimu, jai paūmėjo lėtinės plaučių ligos, todėl ji negalėjo dalyvauti 2015 m. kovo 27 d., balandžio 27 d. ir gegužės 11 d. vykusiuose teismo posėdžiuose. Remiantis turimais mediciniais dokumentais ir laboratoriniu tyrimu, šiuo metu [pareiškėjos] sveikata [laikoma] pilnai patenkinama... ir pagal savo sveikatos būklę ji galėjo atvykti į teismą. [Pareiškėja] gali simuliuoti... lėtinių ligų paūmėjimą.“

9. Nuo 2015 m. birželio iki 2016 m. balandžio surengti penki teismo posėdžiai, kuriuose pareiškėja dalyvavo.

10. 2016 m. balandį atidėti du posėdžiai, nes pareiškėja sirgo. Jos advokatė pateikė gydytojo pažymą. Teismas dar kartą įpareigojo teismo medicinos ekspertą įvertinti, ar pagal savo sveikatos būklę pareiškėja galėjo dalyvauti posėdžiuose. Ekspertas išnagrinėjo pareiškėjos medicininę bylą ir 2016 m. gegužės 26 d. pateikė išvadą. Joje teigiama:

„1. [Pareiškėja] yra vyresnio amžiaus, serga lėtinėmis ligomis ir gydoma ambulatoriškai. 2016 m. balandžio 18 ir 22 d. [ji] lankėsi pas šeimos gydytoją dėl kaklo, nugaros ir juosmens skausmų bei stuburo judėjimo sunkumų... Kadangi abu kartus jos sveikatos pablogėjimas sutapo su teismo posėdžių datomis, [pareiškėja] galėjo agravuoti (simuliuoti) ligos paūmėjimą. [Ji] apsilankė pas šeimos gydytoją [savo iniciatyva], nors rimtos patologijos nenustatyta, o antrojo vizito metu nustatytas [jos būklės] pagerėjimas. Todėl ji galėjo dalyvauti 2016 m. balandžio 19 ir 25 d. vykusiuose teismo posėdžiuose.“

2. Įvertinus sveikatos būklę, [pareiškėja] gali atvykti į teismą. Jos ligos nėra įtrauktos į sunkių nepagydomų ligų sąrašą.“

11. Įvertinęs eksperto išvadą, teismas padarė išvadą, kad pareiškėjos neatvykimas į du 2016 m. balandžio mėnesį vykusius teismo posėdžius buvo

nepagrįstas, ir skyrė jai 570 eurų (EUR) baudą. Jis taip pat pavedė Sveikatos apsaugos ministerijai ištirti, ar 2015 ir 2016 m. pareiškėjai buvo pagrįstai išduotos gydytojo pažymos (žr. šio sprendimo 8 ir 10 punktus pirmiau).

12. Kitas posėdis vyko 2016 m. rugsėjo 13 d., pareiškėja jame dalyvavo. Tačiau po pietų pertraukos jos advokatė pranešė teismui, kad pareiškėjos įmonės patalpose kilo gaisras, ir paprašė leisti jai išvykti. Teismas posėdį nutraukė.

13. Kitas posėdis buvo numatytas 2016 m. rugsėjo 23 d. Rugsėjo 21 d. pareiškėjos advokatė paprašė leisti nedalyvauti jai ir pareiškėjai šiame posėdyje, remdamasi tuo, kad vieno iš kaltinamųjų advokatas negalės atvykti dėl jo užimtumo kitoje byloje ir kad posėdį vis tiek teks atidėti. Nėra aišku, ar teismas jai atsakė į šį prašymą. Rugsėjo 23 d. teismas surengė posėdį, tačiau pareiškėja, jos advokatė ir minėtas advokatas neatvyko. Posėdis buvo atidėtas, jiems paskirtos 380 eurų baudos už neatvykimą į teismą be pateisinamos priežasties. Nutartyje pareiškėjai skirti baudą teismas taip pat pastebėjo, kad pareiškėja nepateikė jokių dokumentų, patvirtinančių, kad ankstesnio posėdžio dieną jos įmonės patalpose kilo gaisras (žr. šio sprendimo 12 punktą pirmiau).

14. 2016 m. spalį atitinkama įstaiga prie Sveikatos apsaugos ministerijos, išnagrinėjusi pareiškėjai išduotas gydytojo pažymas (žr. šio sprendimo 8 ir 10 punktus pirmiau), padarė išvadą, kad ją apžiūrėjusi šeimos gydytoja neatliko išsamaus jos sveikatos patikrinimo, tinkamai neaprašė jos būklės medicininiuose dokumentuose ir nepagrindė plaučių uždegimo diagnozės jokiais objektyviais duomenimis, taip pažeisdama atitinkamus teisės aktus.

15. 2016 m. spalį įvyko du teismo posėdžiai, kuriuose pareiškėja dalyvavo. Trečiasis tą mėnesį numatytas posėdis buvo atidėtas, nes pareiškėjos advokatė paprašė nušalinti teisėją nuo bylos. Prašymas buvo atmestas motyvuojant tuo, kad jis neturi teisinio pagrindo.

III. NUTARTIS PASKIRTI PAREIŠKĖJAI SUĖMIMĄ

A. Kretingos rajono apylinkės teismo nutartis

16. 2016 m. lapkričio 7 d. įvyko teismo posėdis. Šio posėdžio, kuris prasidėjo 9.30 val., metu pareiškėjos advokatė informavo teismą, kad pareiškėja vyksta į teismą iš savo namų Šiauliuose (maždaug 140 kilometrų nuo Kretingos), tačiau vėluoja, nes sugedo jos automobilis ir ji laukia pagalbos; nebuvo aišku, kada ji atvyks į teismą. Posėdis buvo atidėtas. Pareiškėja į teismą atvyko apie 14.50 val.

17. Tą pačią dieną Kretingos rajono apylinkės teismas įpareigojo paskirti pareiškėjai suėmimą trims mėnesiams. Jis nurodė, kad ji kelis kartus nedalyvavo teismo posėdžiuose dėl įvairių priežasčių, pavyzdžiui, ligos, nors teismo medicinos ekspertas nustatė, jog dėl sveikatos ji galėjo dalyvauti teismo posėdžiuose (žr. šio sprendimo 8, 10 ir 14 punktus pirmiau). Anksčiau

ji taip pat neatvykdavo motyvuodama tuo, kad posėdyje nedalyvaus kiti proceso dalyviai, o vienas posėdis buvo nutrauktas dėl gaisro jos įmonės patalpose (žr. šio sprendimo 12 ir 13 punktus pirmiau). Teismas atkreipė dėmesį, kad visi kiti kaltinamieji ir jų advokatai sugebėjo atvykti į teismą ir tą dieną dalyvavo posėdyje, todėl nebuvo pagrindo manyti, kad oro sąlygos buvo sudėtingos. Jis konstatavo, kad pareiškėja „itin nerūpestingai vertina vykstantį baudžiamąjį procesą“ ir dėl to, kad ji neatvyksta į teismą be pateisinamos priežasties, teismui užkertamas kelias kuo greičiau išnagrinėti bylą. Teismas pažymėjo, kad pareiškėjai jau buvo paskirtos kardomosios priemonės ir paaiškinta, jog jos gali būti sugriežtintos (žr. šio sprendimo 5 punktą pirmiau). Kadangi pareiškėja sistemingai trukdė bylos procesui, o dėl jos nepagrįstų neatvykimų teismo posėdžius teko atidėti, teismas konstatavo, kad yra Baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) 122 straipsnio 1 dalies 2 punkte numatyti pagrindai jai paskirti suėmimą (žr. šio sprendimo 48 punktą toliau).

18. 2017 m. lapkričio 9 d. pareiškėja prašė Kretingos rajono apylinkės teismo panaikinti nutartį dėl jos suėmimo. Ji teigė, kad jos nedalyvavimas posėdyje nebuvo tyčinis, ir pateikė dokumentus, patvirtinančius jos automobilio gedimą. Ji taip pat prašė teismo atsižvelgti į jos sveikatos būklę, ypač į tai, kad ji serga 2 tipo cukriniu diabetu. Prokuroras palaikė pareiškėjos prašymą teigdamas, kad pareiškėjos nedalyvavimas posėdyje nebuvo tyčinis, todėl nutartis dėl jai paskirto suėmimo turi būti panaikinta. Tačiau teismas paliko nutartį nepakeistą, nurodydamas iš esmės tuos pačius pagrindus kaip ir anksčiau (žr. šio sprendimo 17 punktą pirmiau). Jis taip pat pastebėjo, kad pareiškėjai jau anksčiau buvo skirta bauda už neatvykimą į teismą (žr. šio sprendimo 11 ir 13 punktus pirmiau) ir pasižadėjimas neišvykti iš šalies (žr. šio sprendimo 5 punktą pirmiau), tačiau ji ir toliau „sistemingai trukdė procesui“.

B. Klaipėdos apygardos teismo nutartis

19. Pareiškėja pateikė apeliacinį skundą dėl nutarties jai paskirti suėmimą. Ji teigė, kad Kretingos rajono apylinkės teismas neteisingai konstatavo, kad ji sistemingai praleisdavo teismo posėdžius be pateisinamos priežasties. Visų pirma ji nebuvo atsakinga už gaisrą savo įmonės patalpose (žr. šio sprendimo 12 punktą pirmiau) ar už tai, kad sugedo jos automobilis (žr. šio sprendimo 16 punktą pirmiau), ji taip pat pateikė teismui šias aplinkybes patvirtinančius dokumentus. Be to, tą kartą, kai ji neatvyko į teismo posėdį dėl to, kad jame nedalyvavo kito kaltinamojo advokatas, ji teismą apie tai informavo iš anksto (žr. šio sprendimo 13 punktą pirmiau). Pareiškėja teigė, kad nėra pagrindo teigti, jog ji tyčia trukdė procesui.

20. Pareiškėja toliau nurodė, kad suėmimas buvo neproporcingas, ypač atsižvelgiant į jos senyvą amžių ir prastą sveikatos būklę, ir kad net prokuroras šio suėmimo nepalaikė (žr. šio sprendimo 18 punktą pirmiau).

Tačiau teismas nevertino galimybės taikyti švelnesnes kardomasias priemones (žr. šio sprendimo 50 punktą toliau).

21. Galiausiai pareiškėja teigė, kad nutartis dėl suėmimo trims mėnesiams skyrimo yra nepagrįsta, nes 2016 m. lapkritį ir gruodį buvo numatyti tik du teismo posėdžiai.

22. 2016 m. lapkričio 22 d. Klaipėdos apygardos teismas atmetė pareiškėjos apeliacinį skundą, motyvuodamas tuo, kad bylos nagrinėjimas užsitęsė, be kita ko, dėl to, kad pareiškėja nedalyvaudavo teismo posėdžiuose. Nors kai kuriuos nedalyvavimo atvejus ji bandė pateisinti pateikdama gydytojo pažymą, teismo paskirti medicinos ekspertai nustatė, kad posėdžius ji praleisdavo nepagrįstai ir galėjo simuliuoti ligų paūmėjimą (žr. šio sprendimo 8, 10 ir 14 punktus pirmiau). Teismui kilo abejonų dėl jos pateiktų priešasčių, susijusių su gaisru jos įmonės patalpose ir automobilio gedimu, atitiktis tikrovei. Jis pažymėjo, kad pareiškėja turi gyvenamąsias vietas Šiauliuose ir Rietave ir kad ji tvirtino, jog 2016 m. lapkričio 7 d. vyko į teismą iš Šiaulių. Tačiau iš teismui pateiktų dokumentų matyti, kad tą dieną jos automobilis buvo gabenamas iš kito miesto, t. y. Plungės, į Šiaulius, o tada atgal į Plungę, be to, nenurodyta jokių automobilio remonto darbų. Todėl teismas padarė išvadą, kad pareiškėja slėpėsi nuo teismo taip vilkindama bylos nagrinėjimą, o tai sudarė pagrindą jai paskirti suėmimą pagal BPK 122 straipsnio 1 dalies 1 punktą (žr. šio sprendimo 48 punktą toliau).

23. Teismas taip pat nurodė, kad atsižvelgiant į aplinkybes, rodančias pareiškėjos „piktybišką vengimą dalyvauti teismo posėdžiuose“, švelnesnės kardamosios priemonės nebūtų veiksmingos siekiant užtikrinti netrukdomą bylos nagrinėjimą, todėl viešasis interesas turi prioritetą prieš jos teisę į laisvę. Tačiau teismas nurodė, kad nėra pagrindo manyti, jog pareiškėja galėtų bandyti daryti įtaką liudytojams ar sunaikinti įrodymus, todėl BPK 122 straipsnio 1 dalies 2 punkte (žr. šio sprendimo 48 punktą toliau) numatytas suėmimo skyrimo pagrindas šalintinas.

24. Galiausiai jis nurodė, kad numatytų teismo posėdžių skaičius (žr. šio sprendimo 21 punktą pirmiau) nėra svarbus, nes ateityje gali būti suplanuoti papildomi posėdžiai.

IV. PAREIŠKĖJOS SUĖMIMAS IR SUSIJĘ PRAŠYMAI

25. 2016 m. lapkričio 29 d. pareiškėja buvo paguldyta į Respublikinę Šiaulių ligoninę du mėnesius trukusiam psichiatriniam gydymui. Gydantis stacionare ligoninė jai dalyvauti teismo posėdžiuose nerekomendavo. 2017 m. vasario 2 d. jai paskirtas ambulatorinis gydymas. Dėl pareiškėjos gydymo atidėti trys teismo posėdžiai, kurie buvo suplanuoti 2016 m. gruodį, 2017 m. sausį ir vasarį.

26. 2016 m. gruodį Šiaulių policija Kretingos rajono apylinkės teismui pranešė, kad negali sulaikyti pareiškėjos, nes jos nėra namuose.

27. 2016 m. gruodį ir 2017 m. sausį pareiškėja, remdamasi panašiais argumentais kaip ir anksčiau (žr. šio sprendimo 18–21 punktus pirmiau), Kretingos rajono apylinkės teismui pateikė kelis prašymus panaikinti nutartį dėl jai paskirto suėmimo ir taikyti švelnesnę kardomąją priemonę. Prašymai buvo atmesti, teismui nurodžius, kad, nors pareiškėja gydoma stacionare (žr. šio sprendimo 25 punktą pirmiau), neišnyko pagrindai, dėl kurių jai buvo paskirtas suėmimas.

28. 2017 m. sausio 25 d. teismas skyrė pareiškėjos ambulatorinę psichiatrijos ekspertizę, siekdamas įvertinti, ar ji galės dalyvauti teismo procese. Pareiškėja pateikė prašymą atidėti suėmimo vykdymą, kol jai bus atlikta psichiatrijos ekspertizė. Teismas atsisakė nagrinėti prašymą, nes teisė tokios galimybės nenumatė.

29. 2017 m. vasario 2 d. Kretingos rajono apylinkės teismas paprašė Šiaulių policijos komisariatą informuoti, kodėl vis dar neįvykdyta nutartis dėl pareiškėjos suėmimo.

30. 2017 m. vasario 8 d. pareiškėja buvo sulaikyta ir uždaryta į areštinę Šiaulių tardymo izoliatoriuje.

31. Prieš suimama pareiškėja buvo prašiusi teismo atidėti kelis suplanuotus teismo posėdžius dėl tebevykstančio jos psichiatrinio gydymo (žr. šio sprendimo 25 punktą pirmiau). Teismas atmetė jos prašymus po jos suėmimo, konstatuodamas, kad juose pateikti argumentai nekeičia situacijos.

32. 2017 m. vasario 14 d. pareiškėja informavo teismą, kad dėl suėmimo jos psichiatrinis gydymas buvo nutrauktas ir tai laikytina nežmonišku ir žeminančiu elgesiu. Ji paprašė leidimo baigti gydymą Respublikinėje Šiaulių ligoninėje. Teismas atsisakė nagrinėti prašymą motyvuodamas tuo, kad BPK nėra nuostatų dėl suimtųjų gydymo.

33. 2017 m. vasarį ir kovą pareiškėja pateikė kelis prašymus panaikinti suėmimą ir pakeisti jį švelnesne kardomąja priemone. Ji teigė, kad jai reikalinga nuolatinė sveikatos priežiūra ir suėmimo metu pablogėjo jos sveikata. Ji taip pat teigė, kad baudžiamosios bylos nagrinėjimas jau beveik baigtas, todėl laikyti ją suimtą netikslinga.

34. Kretingos rajono apylinkės teismas atmetė šiuos prašymus, konstatuodamas, kad suėmimo skyrimo pareiškėjai pagrindai neišnyko, nes bylos nagrinėjimas dar nebaigtas. Jis pažymėjo, kad baudžiamoji byla užsitęsė, nes, *inter alia*, pareiškėja atsisakė duoti parodymus ir pateikė daug nepagrįstų prašymų. Jis nurodė, kad pareiškėjai buvo paskirtas suėmimas dėl pasikartojančio nepateisinamo nedalyvavimo teismo posėdžiuose ir dėl to, kad švelnesnės kardomosios priemonės jai jau buvo taikytos anksčiau (žr. šio sprendimo 5, 11 ir 13 punktus pirmiau), tačiau nedavė rezultato. Teismas taip pat pažymėjo, kad BPK nenumatyta, jog asmens sveikatos būklės pablogėjimas gali būti pagrindas paleisti iš suėmimo.

35. 2017 m. vasario 14 d. numatytas teismo posėdis buvo atidėtas, nes pareiškėja nebuvo atvežta į teismą iš tardymo izoliatoriaus. Kitas posėdis vyko 2017 m. kovo 17 d., pareiškėja jame dalyvavo. Tolesnis posėdis,

numatytas 2017 m. gegužės 16 d., buvo atidėtas, nes neatvyko civilinis ieškovas.

V. PAREIŠKĖJOS PALEIDIMAS IŠ SUĖMIMO

36. 2017 m. gegužės 3 d. Kretingos rajono apylinkės teismas pratęsė pareiškėjai suėmimą dar trims mėnesiams (žr. šio sprendimo 51 punktą toliau), nurodydamas, kad baudžiamosios bylos nagrinėjimas dar nėra baigtas, nes vyksta pareiškėjos psichiatrijos ekspertizė (žr. šio sprendimo 28 punktą pirmiau), pareiškėja dar nėra davusi parodymų, o gynybos advokatai vis teikia naujus ar pakartotinius prašymus ištirti įrodymus. Teismas laikėsi nuomonės, kad yra pakankamas pagrindas manyti, jog pareiškėja padarė jai inkriminuojamus nusikaltimus. Nors ji turėjo gyvenamąją vietą ir legalų pragyvenimo šaltinį, jos procesinis elgesys bylos nagrinėjimo metu, t. y. nepagrįsti neatvykimai į teismo posėdžius, leido daryti išvadą, kad suėmimo skyrimo pareiškėjai pagrindai neišnyko, nes priešingu atveju ji galėtų užkirsti kelią teismui nagrinėti bylą.

37. Pareiškėja šią nutartį apskundė. Ji teigė, kad teismas tik pakartojo ankstesnių savo nutarčių motyvus (žr. šio sprendimo 17, 18 ir 34 punktus pirmiau), bet nenurodė jokių naujų aplinkybių, leidžiančių pagrįsti suėmimo pratęsimo būtinumą. Ji taip pat teigė, kad dėl jai paskirto suėmimo ji negalėjo tęsti psichiatrinio gydymo. Be to, ji nurodė, kad suėmimas negali tapti priemone priversti ją duoti parodymus baudžiamojoje byloje. Galiausiai pareiškėja nurodė, kad teismas nevertino galimybės taikyti švelnesnes kardomasias priemones (žr. šio sprendimo 50 punktą toliau) ir kad ji niekada nepažeidė anksčiau jai taikytos kardamosios priemonės (žr. šio sprendimo 5 punktą pirmiau).

38. 2017 m. gegužės 18 d. Klaipėdos apygardos teismas iš dalies patenkino pareiškėjos apeliacinį skundą ir panaikino nutartį pratęsti suėmimą, pažymėdamas, kad baudžiamosios bylos nagrinėjimas užsitęsė dėl, *inter alia*, pareiškėjos nedalyvavimo teismo posėdžiuose, o pirminė nutartis jai paskirti suėmimą buvo pagrįsta dėl pasikartojančio nedalyvavimo teismo posėdžiuose be pateisinamos priežasties. Tačiau teismas manė, kad pareiškėjos dalyvavimas procese galėjo būti užtikrintas taikant ir švelnesnes kardomasias priemones. Teismas pastebėjo, kad po pareiškėjos suėmimo baudžiamosios bylos eiga žymiai nepasistūmėjo, o teismo posėdžiai buvo atidėti dėl nuo pareiškėjos nepriklausančių priežasčių (žr. šio sprendimo 35 punktą pirmiau). Atsižvelgdamas į tai, teismas konstatavo, kad suėmimo pratęsimas norint užtikrinti pareiškėjos dalyvavimą teismo posėdžiuose neproporcingas siekiamam tikslui. Be to, pareiškėja yra vyresnio amžiaus ir prastos sveikatos, turi nuolatinę gyvenamąją vietą, šeimą, savo įmonę ir anksčiau neteista (žr. šio sprendimo 47 ir 49 punktus toliau). Nors anksčiau ji tinkamai nevykdė pareigos dalyvauti teismo posėdžiuose, tačiau ši jos pareiga gali būti užtikrinta taikant švelnesnę kardomąją priemonę. Klaipėdos apygardos

teismas paleido pareiškėją į laisvę už 5 000 eurų užstatą (žr. šio sprendimo 45 punktą toliau). Jai buvo paaiškinta, kad jeigu ji neatvyks į teismo posėdžius ar kitaip trukdys teismo procesui, užstato suma jai nebus gražinta.

VI. KITI SUSIJĘ ĮVYKIAI

39. 2017 m. gegužės 18 d. teismo paskirtas psichiatrijos ekspertas (žr. šio sprendimo 28 punktą pirmiau), apklausęs pareiškėją ir susipažinęs su jos medicininiais dokumentais, pateikė išvadą. Joje pažymėta, kad pareiškėjai diagnozuota sunki depresija be psichozės požymių, jai būdingas lėtas mąstymas, prasta nuotaika, sutrikusi atmintis, dėmesio stoka, beviltiškumo jausmas ir mintys apie savižudybę. Tačiau ekspertas teigė, kad vieno pokalbio neužteko pareiškėjos psichologinei būklei visapusiškai įvertinti, ir rekomendavo teismui skirti ambulatorinę psichiatrijos ekspertizę.

40. 2017 m. birželį surengti dar trys posėdžiai, kuriuose pareiškėja dalyvavo ir davė parodymus. 2017 m. rugpjūtį Kretingos rajono apylinkės teismas pareiškėją nuteisė ir skyrė jai laisvės atėmimą dvejiems metams ir trims mėnesiams.

BYLAI REIKŠMINGAS TEISINIS REGULIAVIMAS IR PRAKTIKA

I. KONSTITUCIJA

41. Konstitucijos 20 straipsnyje teigiama, kad žmogaus laisvė yra neliečiama. Niekas negali būti savavališkai sulaikytas arba laikomas suimtas ir niekam neturi būti atimta laisvė kitaip, kaip tokiais pagrindais ir pagal tokias procedūras, kokias yra nustatęs įstatymas.

II. BAUDŽIAMOJO PROCESO KODEKSAS

42. BPK 142 straipsnio 1 dalyje, be kita ko, įtvirtinta įtariamojo ir kaltinamojo pareiga šaukiamam atvykti į teismą. Be pateisinamos priežasties neatvykęs į teismą, šaukiamasis gali būti atvesdinamas. Pagal 163 straipsnio 1 dalį įtariamasis ar kaltinamasis, be svarbios priežasties neatvykęs į teismą, gali būti nubaustas bauda.

43. 37 straipsnio 1 dalyje pateikiamas sąrašas svarbių asmens nedalyvavimą baudžiamajame procese priežasčių. Kiek susiję su šia byla, tokiomis priežastimis laikomos šios: liga, dėl kurios asmuo negali atvykti į teismą, patvirtinta nustatytos formos gydytojo pažyma (37 straipsnio 1 dalies 5 punktas), ir netikėta stambaus turto netektis (37 straipsnio 1 dalies 4 punktas). Pagal 37 straipsnio 2 dalį teismas svarbia nedalyvavimo priežastimi gali pripažinti ir kitas neatvykimo priežastis. Pagal 37 straipsnio

3 dalį advokato užimtumas kitoje byloje paprastai nelaikomas svarbia nedalyvavimo priežastimi.

44. 119 straipsnyje, be kita ko, įtvirtinta, kad kardamosios priemonės gali būti skiriamos siekiant užtikrinti įtariamojo ar kaltinamojo dalyvavimą procese, netrukdomą ikiteisminį tyrimą ar bylos nagrinėjimą teisme, taip pat siekiant užkirsti kelią naujoms nusikalstamosioms veikoms.

45. Bylai reikšmingu laikotarpiu 120 straipsnio 1 dalyje buvo nurodytos kardomųjų priemonių rūšys, kurios galėjo būti taikomos baudžiamojo proceso metu, įskaitant suėmimą, intensyvią priežiūrą (naudojant elektronines stebėjimo priemones), namų areštą, užstatą, dokumentų paėmimą, įpareigojimą periodiškai registruotis policijos įstaigoje ir rašytinį pasižadėjimą neišvykti iš šalies ar nepasišalinti iš gyvenamosios vietos be atitinkamos institucijos leidimo.

46. 121 straipsnio 3 dalis numato, kad vienu metu gali būti skiriamos kelios švelnesnės už suėmimą kardamosios priemonės.

47. Pagal 121 straipsnio 4 dalį prokuroras ar teismas, sprenddamas, ar reikia skirti kardomąją priemonę, ir parinkdamas jos rūšį, turi atsižvelgti į įtariamojo nusikalstamos veikos sunkumą, įtariamojo asmenybę, į tai, ar jis turi nuolatinę gyvenamąją vietą ir darbą ar kitokį legalų pragyvenimo šaltinį, į įtariamojo amžių, sveikatos būklę, šeiminių padėčių ir kitas reikšmingas aplinkybes.

48. 122 straipsnio 1 dalis leidžia sulaikyti asmenį, jei yra pagrįstas manymas, kad įtariamasis gali bėgti (122 straipsnio 1 dalies 1 punktas), trukdyti procesui (122 straipsnio 1 dalies 2 punktas) arba daryti kitus nusikaltimus (122 straipsnio 1 straipsnio 3 dalis).

49. 122 straipsnio 2 dalis numato, kad esant pagrįstam įtarimui, kad įtariamasis bėgs, suėmimas gali būti paskirtas atsižvelgiant į jo šeiminių padėčių, nuolatinę gyvenamąją vietą, darbo santykius, sveikatos būklę, ankstesnę teistumą, ryšius užsienyje ir kitas reikšmingas aplinkybes.

50. 122 straipsnio 7 dalyje nurodyta, kad suėmimas gali būti skiriamas tik tais atvejais, kai švelnesnėmis kardamosiomis priemonėmis negalima pasiekti BPK 119 straipsnyje numatytų tikslų (žr. šio sprendimo 44 punktą pirmiau).

51. 127 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad suėmimo trukmę nustato suėmimą skiriantis teisėjas, tačiau iš karto suėmimas negali būti paskirtas ilgesnis kaip trys mėnesiai. Pagal 127 straipsnio 2 dalį, jei byla yra ypač sudėtinga ar didelės apimties, suėmimo terminas gali būti pratęstas ne ilgiau kaip iki trijų mėnesių.

52. 246 straipsnio 1 dalis numato, kad bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme kaltinamojo dalyvavimas yra privalomas. Kaltinamojo, kuris negali atvykti į teismą arba yra laikomas areštiniėje, dalyvavimas teismo posėdyje gali būti užtikrinamas garso ir vaizdo nuotolinio perdavimo priemonėmis. Pagal 247 straipsnį, jei kaltinamasis neatvyksta į posėdį, bylos nagrinėjimas atidedamas. Teismas turi teisę atvesdinti kaltinamąjį, taip pat

paskirti jam kardomąją priemonę (žr. šio sprendimo 42 ir 45 punktus pirmiau).

53. 242¹ straipsnio 1 dalis nustato teismo pareigą išnagrinėti bylą per kuo trumpesnę laiką ir darant kiek įmanoma mažiau pertraukų.

54. Pagal 243 straipsnio 1 dalį bylos nagrinėjimas negali būti pertrauktas, išskyrus poilsį, neatvykusių į posėdį šalių ar bylos dalyvių pakartotinį išskvietimą, naujų įrodymų išreikalavimą arba kitas svarbias priežastis.

III. LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO PRAKTIKA

55. 2004 m. gruodžio 30 d. nutarime Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senatas konstatavo, kad jei įtariamasis ar kaltinamasis neprisipažįsta padaręs nusikalstamą veiką, atsisako duoti parodymus baudžiamajame procese ar duoda nenuoseklius parodymus, to negalima laikyti trukdymu procesui BPK 122 straipsnio 1 dalies 2 punkto požiūriu (žr. šio sprendimo 48 punktą pirmiau).

TEISĖ

I. TARIAMAS KONVENCIJOS 3 STRAIPSNIO PAŽEIDIMAS

56. Pareiškėja skundėsi, kad suėmimo metu jai nebuvo suteikta tinkama sveikatos priežiūra, pažeidžiant Konvencijos 3 straipsnį, kuriame nurodyta:

„Niekas negali būti kankinamas, patirti nežmonišką ar žeminantį jo orumą elgesį arba būti tokiu būdu baudžiamas“.

A. Šalių teiginiai

57. Peticijoje pareiškėja teigė, kad teismų nutartimis jai paskyrus suėmimą buvo nutrauktas jos psichiatrinis gydymas (žr. šio sprendimo 25 punktą pirmiau) ir kad jai nebuvo suteikta galimybė tęsti šį gydymą suėmimo metu. Tačiau vėlesnėse rašytinėse pastabose Teismui pareiškėja teigė, kad skundžiasi dėl „teismo savivalės ir nepagarbos žmogaus teisėms, sąžiningo ir teisingo baudžiamosios bylos nagrinėjimo principų pažeidimo, o ne dėl jos kardomojo kalinimo Šiaulių tardymo izoliatoriuje sąlygų“. Ji nepateikė jokių kitų pastabų dėl skundo pagal Konvencijos 3 straipsnį.

58. Lietuvos Respublikos Vyriausybė nurodė, kad pareiškėja nepanaudojo visų vidaus teisinės gynybos priemonių. Jei ji manė, kad Šiaulių tardymo izoliatoriuje jai suteikta sveikatos priežiūra buvo nepakankama, ji galėjo pateikti skundą administraciniam teismams ir gauti neturtinės žalos atlyginimą (žr. sprendimą byloje *Mironovas ir kiti prieš Lietuvą*, Nr. 40828/12, ir 6 kitus, §§ 88-92, 2015 m. gruodžio 8 d.). Vyriausybė teigė, kad nacionalinių teismų praktika yra pakankama, jog patvirtintų šios priemonės veiksmingumą panašiose situacijose.

B. Teismo vertinimas

59. Teismas mano, kad šioje byloje dėl toliau nurodytų priežasčių nebūtina spręsti dėl Vyriausybės prieštaravimo, kad nepanaudotos vidaus teisinės gynybos priemonės.

60. Teismas pažymi, kad pareiškėja pateikė skundą pagal Konvencijos 3 straipsnį ir jis buvo perduotas Vyriausybei, kuri pateikė pastabas. Atsakydama į Vyriausybės pastabas pareiškėja, atstovaujama advokatės, aiškiai nurodė, kad ji nesiskundžia dėl sąlygų Šiaulių tardymo izoliatoriuje (žr. šio sprendimo 57 punktą pirmiau).

61. Esant tokioms aplinkybėms, Teismas konstatuoja, kad pareiškėja nebetikėtina palaikyti savo skundo pagal Konvencijos 3 straipsnį, kaip apibrėžta 37 straipsnio 1 dalies a punkte. Be to, jis nematė priežasčių, dėl kurių tolesnis šio skundo nagrinėjimas būtų būtinas gerbiant Konvencijoje ir jos protokoluose įtvirtintas žmogaus teises pagal Konvencijos 37 straipsnio 1 dalį. Taigi Teismas mano, kad nesant pagrindo tęsti šio skundo nagrinėjimą jis turėtų būti išbrauktas iš bylų sąrašo.

II. TARIAMAS KONVENCIJOS 5 STRAIPSNIO 1 DALIES PAŽEIDIMAS

62. Pareiškėja skundėsi, kad suėmimas jai paskirtas nepagrįstai. Ji rėmėsi Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies c punktu ir 5 straipsnio 4 dalimi. Teismas mano, kad būtų tikslinga šį skundą nagrinėti pagal Konvencijos 5 straipsnio 1 dalį, kurios atitinkamose dalyse nustatyta:

„1. Kiekvienas asmuo turi teisę į laisvę ir saugumą. Laisvė negali būti niekam atimta kitaip, kaip šiais atvejais ir įstatymo nustatyta tvarka:

...

c) kai asmuo teisėtai sulaikomas ar suimamas, kad būtų pristatytas kompetentingai teismo institucijai, pagrįstai įtariant jį padarius nusikaltimą ar, kai pagrįstai manoma, jog būtina užkirsti kelią padaryti nusikaltimą, arba manoma, jog asmuo, padaręs tokį nusikaltimą, gali pabėgti“.

A. Priimtinas

63. Teismas pažymi, kad skundas nėra akivaizdžiai nepagrįstas ar nepriimtinas dėl kitų Konvencijos 35 straipsnyje nurodytų priežasčių. Todėl jį reikia pripažinti priimtinu.

B. Esmė*1. Šalių teiginiai***(a) Pareiškėjas**

64. Pirmiausia, pareiškėja teigė, kad nacionaliniai teismai neteisingai konstatavo, kad ji be pateisinamos priežasties pakartotinai praleisdavo teismo posėdžius. Šalys neginčijo to, kad ji kenčia nuo įvairių fizinių ir psichologinių negalavimų (žr. šio sprendimo 8, 10 ir 39 punktus pirmiau). Gydytojo pažymos, kurias ji pateikė teismams nedalyvavimui pateisinti, buvo išduotos kompetentingo gydytojo, kuris, priešingai nei kuris nors iš teismo paskirtų ekspertų, ją apžiūrėjo asmeniškai ir nebuvo patrauktas baudžiamojon atsakomybėn už išduotų medicinos dokumentų suklastojimą (žr. šio sprendimo 14 punktą pirmiau). Be to, teismo paskirti ekspertai tik konstatavo, kad ji „galėjo simuliuoti“ ligų paūmėjimus, o ne kad iš tikrųjų tai darė.

65. Pareiškėja taip pat teigė, kad ji nedalyvavo viename teismo posėdyje dėl to, kad jame negalėjo dalyvauti kito kaltinamojo advokatas (žr. šio sprendimo 13 punktą pirmiau), o tai atitiko įprastinę teismo posėdžių atidėjimo praktiką tokiomis aplinkybėmis. Dėl dviejų nelaimingų atsitikimų – gaisro jos įmonės patalpose ir automobilio gedimo (žr. šio sprendimo 12 ir 16 punktus pirmiau) – ji teismams pateikė valdžios institucijų išduotus dokumentus. Nors teismai nurodė, kad jiems kilo abejonių dėl nelaimingų atsitikimų atitikties tikrovei, jie nepaaiškino, kodėl reikėtų abejoti patvirtinančių dokumentų teisingumu ir nesiėmė jokių priemonių tiesiai nustatyti. Todėl pareiškėja teigė, kad nebuvo įrodyta, jog ji tyčia trukdė bylos nagrinėjimui.

66. Ji taip pat teigė, kad nacionaliniai teismai nenurodė tinkamų ir pakankamų motyvų, kodėl jai buvo paskirtas suėmimas. Jie rėmėsi nuo jos valios nepriklausančiomis aplinkybėmis, pavyzdžiui, tuo, kad jos psichiatrijos ekspertizė nebuvo baigta arba kad kitų kaltinamųjų advokatai pateikė prašymus teismui (žr. šio sprendimo 34 ir 36 punktus pirmiau). Ji taip pat teigė, kad suėmimas negali tapti priemone siekiant priversti ją duoti parodymus baudžiamajame procese ar nubausti už tai, kad ji naudojasi savo procesinėmis teisėmis ir teikia prašymus.

67. Pareiškėja taip pat teigė, kad teismai tinkamai nevertino galimybės taikyti švelnesnes kardomasias priemones, nors to reikalauja tiek nacionalinė teisė (žr. šio sprendimo 50 punktą pirmiau), tiek Teismo praktika. Be to, jie nevertino suėmimo proporcingumo, atsižvelgiant į tai, kad ji senyvo amžiaus, jos prasta sveikata, jai nuolat reikia gydytis, ji anksčiau neteista ir nėra priežasčių, dėl kurių ji galėtų būti laikoma pavojinga visuomenei (žr. šio sprendimo 47 ir 49 punktus pirmiau). Teismai taip pat nemotyvavo suėmimo paskyrimo trims mėnesiams, t. y. ilgiausiam pagal nacionalinę teisę leistinam terminui (žr. šio sprendimo 51 punktą pirmiau).

68. Galiausiai pareiškėja teigė, kad nors jai ir buvo paskirtas suėmimas siekiant užtikrinti jos dalyvavimą teismo posėdžiuose, 2017 m. vasario 14 d. valdžios institucijos neatvežė jos į teismą iš tardymo izoliatoriaus (žr. šio sprendimo 35 punktą pirmiau).

(b) Vyriausybė

69. Vyriausybė teigė, kad pareiškėja buvo suimta siekiant užtikrinti jos dalyvavimą teismo posėdžiuose, kadangi ji ne kartą juos praleido. Nors kai kuriuos praleidimus ji bandė motyvuoti savo sveikata, teismai, pasitelkę kompetentingus ekspertus, kurie ištyrė jos medicininius dokumentus, nustatė, kad iš tiesų pagal savo sveikatos būklę ji galėjo dalyvauti teismo posėdžiuose (žr. šio sprendimo 8, 10 ir 14 punktus pirmiau). Dėl pareiškėjos nedalyvavimo posėdžiuose dėl tariamo gaisro jos įmonės patalpose ir automobilio gedimo teismai nustatė, kad ji nepateikė dokumentų, patvirtinančių, jog šie nelaimingi atsitikimai iš tiesų įvyko (žr. šio sprendimo 13 punktą pirmiau). Vyriausybė teigė, kad pareiškėja, ginčydama šias nutartis, iš esmės prašė Teismo iš naujo įvertinti nacionalinių teismų nustatytas faktines aplinkybes ir veikti kaip „ketvirtosios instancijos“ teismas.

70. Ji taip pat nurodė, kad pareiškėjos baudžiamoji byla sudėtinga, nes susijusi su finansiniais nusikaltimais, joje yra keli įtariamieji, o pareiškėjos suėmimo metu vyko bylos nagrinėjimas. Atrodo, kad visi kaltinamieji siekė vilkinti baudžiamosios bylos nagrinėjimą, kol sueis senaties terminai – tai rodo dažni neatvykimai į posėdžius ir daugybė nepagrįstų prašymų (žr. šio sprendimo 6 ir 36 punktus pirmiau). Be to, pareiškėja ilgą laiką atsisakė duoti parodymus (žr. šio sprendimo 34, 36 ir 40 punktus pirmiau). Dėl to Vyriausybė teigė, kad teismai ėmėsi būtinų priemonių tinkamai baudžiamojo proceso eigai užtikrinti ir tik pareiškėją suėmus bylos nagrinėjimas galėjo pasistūmėti.

71. Be to, nacionaliniai teismai vertino galimybę pareiškėjai skirti švelnesnes kardomąsias priemones, tačiau nustatė, kad tokios priemonės, t. y. baudos ir pasižadėjimas neišvykti iš šalies, jau buvo taikytos anksčiau ir nebuvo veiksmingos siekiant užtikrinti jos dalyvavimą teismo posėdžiuose (žr. šio sprendimo 17, 18 ir 34 punktus pirmiau).

72. Vyriausybė taip pat teigė, kad teismai atsižvelgė į pareiškėjos sveikatos būklę. Jie ištyrė pareiškėjai išduotas gydytojo pažymas (žr. šio sprendimo 17 ir 22 punktus pirmiau) ir paskyrė psichiatrijos ekspertizę (žr. šio sprendimo 28 punktą pirmiau). Tačiau atsižvelgiant į ekspertų išvadas, kad pareiškėja galėjo simuliuoti sveikatos būklės pablogėjimą ir gydytojo pažymos nebuvo teisingos, suprantama, jog teismams galėjo kilti tam tikrų abejonių dėl jos ligų sunkumo.

73. Vyriausybė taip pat teigė, kad 2017 m. vasario 14 d. teismo posėdis buvo atidėtas pareiškėjos advokatės prašymu dėl pareiškėjos psichiatrinio gydymo (žr. šio sprendimo 31 punktą pirmiau). Vyriausybė teigė, kad

negalima „neatsižvelgti į tai, kad tuo metu buvo praėję nedaug laiko nuo faktinio pareiškėjos sulaikymo 2017 m. vasario 8 d.“.

74. Galiausiai Vyriausybė teigė, kad teismai paleido pareiškėją iš suėmimo iškart, kai tik įsitikino, kad išnyko suėmimo skyrimo jai pagrindai ir jos dalyvavimą galima užtikrinti švelnesnėmis kardomosiomis priemonėmis.

2. Teismo vertinimas

(a) Bendrieji principai

75. Bendrieji su suėmimo teisėtumu ir savivalės nebuvimu susiję principai pagal Konvencijos 5 straipsnio 1 dalį, taip pat 5 straipsnio 1 dalies c punkte numatytas reikalavimas, kad suėmimas turi būti būtinas, atsižvelgiant į aplinkybes, yra apibendrinti byloje *S., V. ir A. prieš Daniją* ([DK], Nr. 35553/12, ir 2 kiti, 2018 m. spalio 22 d. sprendimo 73–77 punktai bei juose nurodytos bylos).

(b) Minėtų principų taikymas šioje byloje

76. Iš pradžių Teismas pažymi, kad šioje byloje neginčijama, jog pareiškėjos suėmimas turėjo pagrindą pagal nacionalinę teisę (žr. šio sprendimo 48 punktą pirmiau ir 2000 m. liepos 31 d. sprendimo *Jėčius prieš Lietuvą*, Nr. 34578/97, 56 punktą). Taip pat neginčijama, kad suėmimas turi būti nagrinėjamas pagal Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies c punktą. Be to, Teismas neturi pagrindo abejoti, kad per visą suėmimo laikotarpį egzistavo „pagrįstas įtarimas“, jog pareiškėja padarė jai inkriminuotas nusikalstamas veikas (žr. 2017 m. lapkričio 28 d. sprendimo *Merabishvili prieš Gruziją* [DK], Nr. 72508/13, 184 punktą ir jame nurodytas bylas).

77. Atitinkamai Teismas nagrinės, ar suėmimas buvo būtinas siekiant užtikrinti pareiškėjos dalyvavimą teismo procese ir ar jis nebuvo savavališkas. Tai darydamas Teismas įvertins nacionalinių teismų pateiktus motyvus suėmimui pagrįsti, kadangi valdžios institucijos privalo įtikinamai įrodyti, jog suėmimas yra būtinas (žr. 2017 m. gegužės 2 d. sprendimo *Vasiliciuc prieš Moldovos Respubliką*, Nr. 15944/11, 40 punktą).

78. Pareiškėja teigė, kad visi kartai, kai ji nedalyvavo teismo posėdžiuose, buvo pagrįsti ir nacionaliniai teismai suklydo darydami priešingas išvadas (žr. šio sprendimo 64 ir 65 punktus pirmiau). Tačiau Teismas negali sutikti su šiuo teiginiu, kiek tai susiję su laikotarpiu iki 2016 m. lapkričio 7 d. Minėtu laikotarpiu teismai nustatė, kad pareiškėja pateikė gydytojo pažymą, išduotas pažeidžiant atitinkamų teisės aktų reikalavimus, ir kad, pasak medicinos ekspertų, ji galėjo simuliuoti savo sveikatos būklės pablogėjimą (žr. šio sprendimo 8, 10 ir 14 punktus pirmiau). Teismas tinkamai atsižvelgia į pareiškėjos sveikatos būklę, kurios šalys neginčijo (žr. šio sprendimo 8, 10 ir 39 punktus pirmiau). Jis taip pat atkreipia dėmesį, kad nebuvo teigiama, jog pareiškėja pati prisidėjo prie gydytojo išduotų pažymų neteisėtumo. Kartu

Teismas pabrėžia, kad ne jo vaidmuo yra įvertinti, ar pareiškėjos sveikata leido jai dalyvauti teismo posėdžiuose ir ar pareiškėjos gydytojas elgėsi teisėtai; Teismas nemano, kad nacionalinių teismų vertinimas šiuo klausimu yra savavališkas arba akivaizdžiai nepagrįstas. Teismai taip pat nustatė, kad pareiškėja nepateikė jokių dokumentų, patvirtinančių, kad jos įmonės patalpose kilo gaisras (žr. šio sprendimo 18 punktą pirmiau) ir kad jos neatvykimas į teismo posėdį dėl to, kad jame ketino nedalyvauti kito kaltinamojo advokatas, nebuvo pateisinamas pagal nacionalinę teisę (žr. šio sprendimo 13 punktą pirmiau). Teismas yra įtikintas, kad nacionaliniai teismai priėjo išvadas remdamiesi turimais svarbiais dokumentais, ir todėl neturi pagrindo abejoti jų vertinimu.

79. Vis dėlto Teismas atkreipia dėmesį, kad nacionaliniai teismai nevertino, ar tai, kad pareiškėja nedalyvaudavo posėdžiuose, nors ir be pateisinamos priežasties, sudarė pagrindą jai paskirti suėmimą. Už tai, kad nedalyvaudavo posėdyje, pareiškėjai kartais buvo skiriamos baudos (žr. šio sprendimo 11 ir 13 punktus pirmiau), kartais – ne. Todėl atrodo, kad būtent jos nedalyvavimas 2016 m. lapkričio 7 d. teismo posėdyje paskatino Kretingos rajono apylinkės teismą paskirti pareiškėjai suėmimą (žr. šio sprendimo 16–18 punktus pirmiau). Todėl Teismas toliau nagrinės su šiuo atveju susijusias aplinkybes.

80. Šalys neginčija, kad tą dieną, prasidėjus posėdžiui, pareiškėjos advokatė pranešė Kretingos rajono apylinkės teismui, kad pareiškėjai vykstant iš namų į Kretingą Šiauliuose sugedo jos automobilis ir kad vėliau tą dieną pareiškėja atvyko į teismą ir pateikė tai patvirtinančius dokumentus (žr. šio sprendimo 16 punktą pirmiau). Šie dokumentai Teismui nebuvo pateikti, tačiau iš bylos medžiagos matyti, kad buvo įrodymų, jog tą dieną pareiškėjos automobilis buvo gabenamas iš Plungės (netoli Kretingos esančio miestelio) į Šiaulius ir atgal į Plungę (žr. šio sprendimo 22 punktą pirmiau).

81. Nacionaliniai teismai nurodė, jog jiems kyla pagrįstų abejonių dėl to, ar gedimas iš tikrųjų įvyko, nes: automobilis buvo gabenamas iš Plungės į Šiaulius ir atgal į Plungę, nors pareiškėjos namai yra Šiauliuose ir Rietave; automobiliui nebuvo atlikti remonto darbai; visi kiti dalyviai sugebėjo atvykti į teismo posėdį, taigi oro sąlygos nebuvo sudėtingos; pareiškėja ir anksčiau praleisdavo teismo posėdžius be pateisinamos priežasties ir nepateikdavo tinkamų tai patvirtinančių dokumentų (žr. šio sprendimo 17 ir 22 punktus pirmiau).

82. Teismas atsižvelgia į savo ribotą vaidmenį sprendžiant dėl faktinių ar teisinių klaidų, kurias tariamai padarė nacionalinis teismas (žr., be kita ko, sprendimo *García Ruiz prieš Ispaniją* [DK], Nr. 30544/96, 28 punktą, ECHR 1999-I). Tačiau šioje byloje jam kyla rimtų abejonių dėl to, ar nacionalinių teismų pateikti motyvai tinkami ir pakankami, kad pareiškėjos neatvykimas į 2016 m. lapkričio 7 d. vykusį teismo posėdį būtų laikomas nepagrįstu. Visų pirma jie nepateikė jokio paaiškinimo, kodėl tai, kad pareiškėjos automobilis buvo Plungėje, kuri yra kelyje iš jos namų į teismą, sukėlė abejonių dėl

automobilio gedimo. Teismas taip pat nesutinka, kad ankstesnis pareiškėjos nepagrįstas nedalyvavimas teismo posėdžiuose savaimė laikytinas įrodymu, kad būsiami nedalyvavimo atvejai taip pat bus nepagrįsti, ypač jei bus pateikti tai patvirtinantys dokumentai. Jis taip pat pažymi, kad bylos medžiagoje nėra nieko, kas rodytų, jog prieš paskirdami suėmimą nacionaliniai teismai ėmėsi pagrįstų veiksmų, kad įsitikintų, jog gedimas iš tiesų įvyko, pavyzdžiui, paprašė pareiškėjos pateikti papildomus dokumentus ar paaiškinimą (žr., *mutatis mutandis*, pirmiau minėto sprendimo *Vasiliciuc* 40 punktą).

83. Esant tokioms aplinkybėms, Teismas konstatuoja, kad nebuvo įtikinamai įrodyta, jog pareiškėja nedalyvavo 2016 m. lapkričio 7 d. teismo posėdyje be pateisinamos priežasties.

84. Bet kuriuo atveju, net ir sutikdamas, kad, atsižvelgdami į ankstesnius nepagrįsto pareiškėjos nedalyvavimo teismo posėdžiuose atvejus, nacionaliniai teismai, siekdami užtikrinti pareiškėjos dalyvavimą teismo procese, pagrįstai taikė kardomasias priemones, Teismas pakartoja, kad asmens suėmimas yra tokia rimta priemonė, kad ji gali būti pateisinama tik kraštutiniais atvejais, kai apsvarsčius kitas, švelnesnes priemones konstatuojama, kad jų nepakaktų asmens ar viešajam interesams – dėl kurių suėmimas tapo būtinas – apsaugoti (žr. pirmiau minėto sprendimo *S., A. ir V. prieš Daniją* 77 punktą ir atitinkamas nacionalinės teisės nuostatas, nurodytas šio sprendimo 50 punkte).

85. Teismas atsižvelgia į tai, kad nors pareiškėjai buvo paskirtos ir kai kurios švelnesnės kardomosios priemonės – baudos ir įpareigojimas neišvykti iš šalies (žr. šio sprendimo 5, 11 ir 13 punktus pirmiau), tačiau jos nesustabdė jos nuo teismo posėdžių praleidinėjimo. Vis dėlto Teismas pažymi, kad nacionalinė teisė numatė ir kitas kardomasias priemones, tokias kaip elektroninis stebėjimas, namų areštas ir užstatas, taip pat galimybę vienu metu taikyti keletą jų (žr. šio sprendimo 45 ir 46 punktus pirmiau). Kretingos rajono apylinkės teismo ir Klaipėdos apygardos teismo nutartyse nebuvo paminėtos jokios kitos priemonės ar paaiškinta, kodėl jų nepakaktų pareiškėjos dalyvavimui teismo procese užtikrinti (žr. šio sprendimo 17, 18, 22–24, 34 ir 36 punktus pirmiau bei 2006 m. gegužės 4 d. sprendimo *Ambruszkiewicz prieš Lenkiją*, Nr. 38797/03, 32 punktą).

86. Teismas taip pat pažymi, kad pagal nacionalinę teisę teismai privalėjo atsižvelgti į, be kita ko, pareiškėjos amžių, sveikatos būklę ir kitas svarbias asmenines aplinkybes (žr. šio sprendimo 47 ir 49 punktus pirmiau) ir kad savo apeliaciniuose skunduose ir prašymuose pareiškėja prašė jai taikyti švelnesnes kardomasias priemones, atsižvelgiant į jos senyvą amžių ir įvairius fizinius bei psichologinius negalavimus (žr., šio sprendimo 18, 20, 27 ir 33 punktus pirmiau ir skirtumui pabrėžti 2016 m. liepos 12 d. sprendimo *Žekonienė prieš Lietuvą*, Nr. 19536/14, 56 punktą). Vyriausybė teigė, kad teismai turėjo pagrįstų priežasčių abejoti pareiškėjos teiginiais apie jos sveikatą, atsižvelgdami į tai, kad medicinos ekspertai savo išvadose anksčiau nustatė, jog pareiškėja galėjo simuliuoti savo būklės pablogėjimą (žr. šio

sprendimo 72 punktą pirmiau). Tačiau Teismas atkreipia dėmesį, kad ekspertų išvadose buvo kalbama apie pareiškėjos galimybes dalyvauti teismo posėdžiuose, o ne apie tai, ar atsižvelgiant į jos sveikatą jai galėjo būti paskirtas suėmimas. Bet kuriuo atveju teismai savo sprendimuose nepareiškė aiškios nuomonės apie pareiškėjos sveikatą ir nenurodė, ar, remiantis teismo paskirtų ekspertų išvadomis arba kita turima informacija, jai galėjo būti paskirtas suėmimas (žr. šio sprendimo 17, 18, 22–24, 34 ir 36 punktus ir, *mutatis mutandis*, 2012 m. sausio 19 d. sprendimo *Korneykova prieš Ukrainą*, Nr. 39884/05, 47 punktą). Be to, nors po to, kai pareiškėja buvo paguldyta į psichiatrijos įstaigą, Kretingos rajono apylinkės teismas įpareigojo įvertinti, ar pareiškėjos psichinė sveikata leidžia jai paskirti suėmimą, pareiškėja buvo uždaryta kardomojo kalnimo įstaigoje dar prieš atliekant tokį vertinimą (žr. šio sprendimo 28, 30 ir 39 punktus pirmiau).

87. Teismas taip pat pažymi, kad Konvencijos 5 straipsnio 1 dalyje reikalaujama, kad bet koks laisvės atėmimas apsaugotų asmenį nuo savivalės. Sąlyga, kad nebūtų savivalės, *inter alia*, reikalauja, kad tiek įsakymas paskirti suėmimą, tiek suėmimo vykdymas iš tikrųjų atitiktų apribojimų, kuriuos leidžia atitinkamas 5 straipsnio 1 dalies papunktis, tikslą (žr. 2012 m. rugsėjo 18 d. sprendimo *James, Wells ir Lee prieš Jungtinę Karalystę*, Nr. 25119/09, ir 2 kitus, 191 ir 193 punktus, bei juose nurodytas bylas).

88. Teismas pastebi, kad nors nurodytas pareiškėjos suėmimo tikslas buvo užtikrinti jos dalyvavimą teismo procese ir greitą baudžiamosios bylos išnagrinėjimą, per tris jos suėmimo mėnesius buvo surengtas vos vienas teismo posėdis, o vienas buvo atidėtas, nes valdžios institucijos nesugebėjo pristatyti pareiškėjos į teismą iš kardomojo kalnimo įstaigos ir neužtikrino jos dalyvavimo alternatyviomis priemonėmis (žr. šio sprendimo 35 ir 52 punktus pirmiau). Iš tikrųjų nutartyje pakeisti suėmimą paleidimu už užstatą Klaipėdos apygardos teismas pripažino, kad pareiškėją suėmus baudžiamosios bylos eiga „žymiai nepasistūmėjo“ ir teismo posėdžiai buvo atidėti dėl nuo pareiškėjos nepriklausančių priežasčių (žr. šio sprendimo 38 punktą pirmiau).

89. Galiausiai viena iš priežasčių, dėl kurių Kretingos rajono apylinkės teismas atsisakė paleisti pareiškėją iš suėmimo, buvo ta, kad pareiškėja atsisakė duoti parodymus baudžiamojoje byloje (žr. šio sprendimo 34 ir 36 punktus pirmiau). Šiuo atžvilgiu Teismas pabrėžia, kad teisė neduoti parodymų prieš save ir teisė tylėti yra visuotinai pripažinti tarptautiniai standartai, kurie yra teisingo proceso pagrindas (žr. 2016 m. rugsėjo 13 d. sprendimo *Ibrahim ir kiti prieš Jungtinę Karalystę* [DK], Nr. 50541/08, ir 3 kitus, 266 punktą, ir jame nurodytas bylas; taip pat žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką šio sprendimo 55 punkte pirmiau). Teismui rėmimasis tokiais suėmimo pagrindais ypač kelia nerimą, nes tai rodo, kad asmuo gali būti nubaustas už naudojimąsi savo pagrindine teise į teisingą bylos nagrinėjimą (žr. 2012 m. liepos 3 d. sprendimo *Lutsenko prieš Ukrainą*,

Nr. 6492/11, 72 punktą ir 2014 m. spalio 2 d. sprendimo *Volyanyk prieš Ukrainą* [komitetas], Nr. 7554/10, 18 punktą).

90. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, Teismas daro išvadą, kad nacionaliniai teismai įtikinamai neįrodė, jog esant šioms aplinkybėms pareiškėjos suėmimas buvo būtinas, kaip to reikalauja Konvencijos 5 straipsnio 1 dalis. Todėl ši nuostata buvo pažeista.

III. KONVENCIJOS 41 STRAIPSNIO TAIKYMAS

91. Konvencijos 41 straipsnis numato:

„Jeigu Teismas nustato Konvencijos ar jos protokolų pažeidimą ir jeigu Aukščiausios Susitariančios Šalies įstatymai leidžia tik iš dalies atlyginti pažeidimu padarytą žalą, prireikus Teismas gali priteisti nukentėjusiajai šaliai teisingą atlyginimą.“

A. Žala

92. Pareiškėja reikalavo atlyginti 20 000 eurų (EUR) neturtinę žalą.

93. Vyriausybės manymu, šis reikalavimas yra pernelyg didelis ir nepagrįstas.

94. Teismas mano, kad pareiškėja dėl teisių, numatytų Konvencijos 5 straipsnio 1 dalyje, pažeidimo neabejotinai patyrė emocinius išgyvenimus ir nusivylimą, kurių negalima kompensuoti vien pažeidimo konstatavimu. Tačiau Teismas mano, kad pareiškėjos reikalaujama suma yra pernelyg didelė. Vadovaudamasis teisingumo pagrindais, Teismas priteisia pareiškėjai 7 000 EUR neturtinei žalai atlyginti.

B. Bylinėjimosi ir kitos išlaidos

95. Pareiškėja nepateikė jokių reikalavimų dėl bylinėjimosi ir kitų išlaidų. Todėl Teismas šiuo atžvilgiu nieko nepriteisia.

C. Palūkanos

96. Teismas mano, kad nevykdant įsipareigojimų palūkanos turi būti skaičiuojamos pagal ribinę Europos centrinio banko skolinimo normą, pridodant tris procentus.

DĖL ŠIŲ PRIEŽASČIŲ TEISMAS VIENBALSIAI

1. *Nusprendžia* išbraukti skundą dėl Konvencijos 3 straipsnio pagal Konvencijos 37 straipsnio 1 dalies a punktą;
2. *Skelbia* skundą dėl Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies priimtinu;

SPRENDIMAS LEONIENĖ PRIEŠ LIETUVĄ

3. *Nusprendžia*, kad buvo pažeista Konvencijos 5 straipsnio 1 dalis;
4. *Nusprendžia*
 - (a) kad valstybė atsakovė per tris mėnesius turi sumokėti pareiškėjai 7 000 EUR (septynis tūkstančius eurų) ir bet kokius taikytinus mokesčius neturtinei žalai atlyginti;
 - (b) kad nuo minėto trijų mėnesių termino pabaigos iki sprendimo įvykdymo dienos per įpareigojimų nevykdymo laiką nuo minėtų sumų turės būti mokamos paprastosios palūkanos pagal ribinę Europos centrinio banko skolinimo normą, pridedant tris procentus.
5. *Atmeta* likusią pareiškėjos reikalavimo dėl teisingo atlyginimo dalį.

Surašyta anglų kalba ir paskelbta raštu 2020 m. lapkričio 10 d., vadovaujantis Teismo reglamento 77 taisyklės 2 ir 3 dalimis.

Hasan Bakırcı
Kanclerio pavaduotojas

Aleš Pejchal
Pirmininkas